

Ympäristöetiikkaa 2000-luvun maapallolla

■ TEEMU S. HUOTARI

Holmes Rolston III: *A New Environmental Ethics: The Next Millennium for Life on Earth*.
Routledge 2012.

Holmes Rolston III (s. 1932) on Coloradon osavaltion yliopiston filosofian professori, joka on ennen filosofuraansa työskennellyt presbyterisen kirkon pappina. Hän aloittaa teoksensa toteamuksella, että elämme nyt sellaisella vuosisadalla, jolloin olemme ensimmäistä kertaa 3,5 miljardin vuoden aikana tilanteessa, jossa yksi laji uhkaa

koko planeettamme tulevaisuutta. Hän esittää kirjan alussa konkreettisenä esimerkkinä nykyistä ympäristöriskeistä vuonna 2010 Yhdysvaltain rannikolla Meksikonlahdella sattuneen British Petroleum -yhtiön öljynporauston tomuuden.

Ihmisen suhde eläimiin

Ihmislajin selviytymiselle ominainen piirre on kyky toimia yhteistyössä. Ilman tätä yhteistyökykyä lajimme olisi todennäköisesti joutunut muiden lajien syrjäyttämäksi ja mahdollisesti kuollut sukupuuttoon. Ihmisellä on perustavanlaatuisen oikeus ympäristöönsä oman hyvinvointinsa ja terveytensä tähden. Rolston esittelee muun muassa Wilfred Beckermanin ja Joanna Pasekin esittämän kannan, jonka mukaan tärkein perintö, jonka voimme jättää jälkipolville, on elinkelpoinen yhteiskunta. Siinä ihmisoikeuksia kunnioitetaan enemmän kuin nykyisin. Heidän mukaansa kukaan ei voi olla ylpeä politiikasta, jossa luonnonsuojelun kustannukset tulevat nykyisten sukupolvien köyhimpien jäsenten maksettavaksi.

Ihmisen on Rolstonin mukaan helpompaa tulkita toisten eläinten reaktioita inhimillisin termein. Esimerkiksi käy mustekala, joka katsoo meitä silmillään. Kuitenkin esimerkiksi koiraan tai kissaan verrattuna se on luokassa *alien*, vieras elämänmuoto, joten tulkinna on ongelmallinen. Voi myös verrata erilaisia tapoja suhtautua eläimiin. Eläinten ystävät eivät halua metsästä, kun taas ekologit saattavat sen tehdä. Jälkimmäiset kiinnittävät huomiota lajeihin, jotka ovat uhanalaisia, kun taas edellisten mielestä eläinten syöminen on

väärin oli laji yleinen tai ei. Eläinoikeus- tai hyvinvointietiikka on ympäristöeettisessä teoriassa katsottu melko sokeaksi, kun olisi arvioitava suuremmin kaikkia eläviä entiteettejä, jotka yhdessä ylläpitävät elämää biosfäärissämme. Rolston kertoo myös metsästäjien tavasta kohdella villieläimiä. Nykyisin metsästäjät näkevät usein itsensä ympäristönsuojelijoina ja koettavat tehdä tappamisesta niin inhimillistä kuin mahdollista. Toisinaan ihmiset kuitenkin päättävät säilyttää villieläimen hengen. Rolston mainitseekin tapauksen vuodelta 1988, jolloin Alaskassa jäihin joutuneiden valaiden avomerelle ajamiseen laitettiin miljoonia dollareita, kun olisi voitu antaa luonnon hoitaa asian ja jättää valaat hukkumaan. Oliko ihmislajilla oikeus puuttua luonnon kiertokulkuun, on aito ympäristöeettinen kysymys.

Ihmiset ovat aikojen kuluessa kesyttäneet eläimiä. Usein kohtamme käsityksen, jonka mukaan eläimen kärsimystä on vähennettävä niin paljon kuin mahdollista. Tämä etiikka sisältää hieman hedonistista painotusta. On ajateltu, että jos kärsimys on paha ihmiselle, niin se on paha myös eläimille. Emme halua tulla villieläinten syömiksi, joten olisi perusteltua jättää ne lajit syömättä, joita villieläimet jahaavat. Kuitenkin me ihmiset voimme syödä eläimiä ja tuottaa niille kärsimystä. Niiden eläessä alkoon tuotettako niille harmia, vaan vaalittakoon niiden hyvinvointia, kunnes ne ovat kasvaneet tarpeeksi tulakseen syödyksi.

Teollinen karjankasvatus rikkoo kuitenkin usein edellä esitettyä periaatetta. Lisäksi teollinen lihantuotanto on aiheuttanut myös erilaisten eläintautien yleistymistä.

Nämä taudit voivat pahimmillaan olla vaarallisia myös ihmisille, kuten BSE eli ”hullun lehmän tauti” tai suu- ja sorkkatauti. Nämä kaksi pahanlaatuista sairautta ovat joutaneet valtaviin ennalta ehkäiseviin massateurastuksiin, joissa on lopetettu ehkä turhaankin suuri määrä terveitä eläimiä. Rolston käsittelee myös kysymystä lemmikkieläimistä, eläintarhoista ja koe-eläimistä. Eläintarhan leijona on kyllä leijona lajiltaan, mutta ei pääse toteuttamaan lajillisia vaistojaan, vaan köyhtyy älykkyydeltään, kun ei pääse saalistamaan. Koe-eläimistä Rolston mainitsee, että kokeista ihmisapinoilla on käytännössä luovuttu, vaikka poliorokote keksittiinkin niiden avulla.

Lajeista ja biodiversiteetistä

Lajeista yli 90 prosenttia on selkärangattomia tai kasveja, joskus vähäpätöiseltäkin vaikuttavia asioita. ”Alemmat organismit” tulevat toimeen ilman meitä, mutta me emme kuitenkaan tulisi toimeen ilman niitä. Selkärangattomien historia on paljon nisäkkäiden historiaa pidempi; ennen kaikkea pölyttäjät ovat historiallisesti tarjonneet meille mahdollisuuden tehokkaaseen ruoantuotantoon.

Rolston kysyy myös, onko oikeutettua tappaa eläimiä jonkin harvinaisen kasvilajin säilyttämiseksi. Kysymys on monimutkainen. Jos eläinlaji on yleinen, se voi tavallaan olla oikeutettua. Tätä kantaa vastustavat eläinten hyvinvoinnin etiikkaan keskittyneet tutkijat, kuten Tom Regan. Rolston kertoo esimerkin jättiläispunapuusta, jonka läpi aikoinaan tehtiin tunneli. Oliko meillä ihmisinä tähän oikeus? Sehän epäilemättä vaurioitti puun eläviä rakenteita.

Evoluutio on kehittänyt luomisvoiman, joka tekee mahdolliseksi elämän maapallolla. Prosessi on kognitiivinen ja kyberneettinen. Rolston kirjoittaa genomin ”älykkyydestä” ja lainaa useiden geenitutkijoiden esittämiä ajatuksia sekä kirjoittaa intentionaalisen ja semanttisen informaation siirtymisestä DNA:n ja RNA:n kaltaisten toimijoiden kautta. Informaation siirtyminen tulee käsittää kuitenkin lähinnä metaforisesti, kuvaavana ilmiönä.

Rolston kiinnittää huomiota myös niin sanottuihin tulokaslajeihin. Tulokaslajien kohdalla puhutaan usein niiden haitallisuudesta alkuperäiselle luonnolle. Kuitenkin niistä vain 10 % on hänen mukaansa luonteeltaan vahingollisia. Oikeastaan ihminenkin tulisi sijoittaa tähän kategoriaan. Olemme ainoastaan Afrikan itäosissa alkuperäislaji. Kaikkialla muualla olemme tulokkaita, joskaan emme usein sitä tule ajatelleeksi, koska olemme suhteellisen pitkän ajan kuluessa levinneet laajalle.

Biologit ovat luokitelleet lajeja erilaisiin hierarkioihin, mutta on mahdollista ajatella näiden perustuvan erilaisiin keinotekoisiiin sopimuksiin. Tällöin on mahdotonta kuvitella meillä olevan velvoitteita jotakin eliöluokkaa kohtaan. Eroja luokkien välillä on mahdollista tehdä esimerkiksi joidenkin luonnollisten ominaisuuksien, luiden tai kudosten erilaisuuden avulla. Monet biologit ovat ajatelleet lajien olevan luonnollisia kopioituvia tai lisääntymään kykeneviä yksiköitä. On mahdollista kutsua lajeja todellisiksi evolutiivisiksi yksiköiksi, jotka erikoistuvat ja erottautuvat toisistaan.

Rolston luettelee uhanalaisten lajien määriä ja toteaa, että lajit ovat

hyviä olioita. Lajeilla voi olla ihmisen kannalta käyttöarvoa. Villit lajit ovat epäsuorasti tärkeitä ekosysteemeissä. Yhden lajin sukupuuttoon kuoleminen ei vielä ole mikään ongelma, mutta useiden lajien sukupuuttoon kuolemista samalla alueella on haittaa jo koko ekosysteemille. Rolston väittää luonnollisen ja ihmisen aiheuttaman sukupuuton yhdeksi eroavuudeksi sen, että luonnollisessa sukupuutossa laji kuolee, koska sen käy mahdottomaksi elää elinympäristössään ja toinen laji ottaa sen paikan, kun taas ihmisen aiheuttamassa sukupuutossa tämä prosessi estyy. Toisin sanoen yksikään laji ei korvaa kyseisen lajin paikkaa. Jossakin määrin sukupuuttoon kuoleminen on jopa edellytys nykyiselle biodiversiteetille, koska muuten luonto ”kylästy” liikaa ja muutos on välttämätön.

Biosentrismistä ja maatiikasta

Biosentrismiä on Rolstonin mukaan usein käytetty synonyymina mille tahansa naturalistiselle tai muulle etiikalle, joka ei ole ihmiskeskeinen. Biosentrismillä viitataan elämän kunnioittamisen periaatteeseen eikä vain ihmiseen tai tuntoisiin eläimiin keskittävään ympäristöetiikkaan. Kysymys on hänen mukaansa siitä, onko jokin elävä eikä niinkään siitä, voiko elävä kärsiä. Tälle näkemykselle ovat historiallisesti tukensa antaneet muun muassa buddhalaiset ja jainalaiset.

Biosentrismien mukaan ihminen olisi nähtävä osana maapallon laajuista elämän yhteisöä. Meidän olemme kehittyneet alun alkaen muista lajeista ja olemme niistä riippuvaisia, mutta muut lajit tulisivat toimeen ilman meitäkin, ku-

ten historiallisesti olikin miljoonien vuosien ajan. Rolston esittelee myös Paul Taylorin teorian ”biosentrisestä egalitarismista”. Taylorin mukaan biosentrismissä on kyse kaikkien elävien olioiden pitämisestä itseisarvoisina.

Maatiikka on naturalistista etiikkaa, jossa luonto ja kulttuuri sekoittuvat. Biologia voidaan jakaa organistiseen ja evolutiivis-ekosysteemiseen. Edellinen tarkastelee organismeja, kuten eliöitä sen sisällön osalta, ja jälkimmäinen kyseisen organismin suhdetta koko muuhun ekosysteemiin ja evolutiiviseen kehitykseen ja selviytymiseen.

Villeys on pitkälti ihmisen oman mielen luomus, jotain, mikä on ihmisen toiminnan ulkopuolella. Usein sitä on pidetty myös vaarallisena tai pelottavanaakin. Itse asiassa se olisi käsitettävä joksikin urbaanin ihmisen luomaksi tavaksi erottaa luonto ja kulttuuri toisistaan. Villiä luontoa täysin ihmisestä erillään ei ole olemassakaan. Ihminen on koko olemassaolon ajan muokannut luontoa, missä vain on liikkunutkin. Amerikassa eivät ainoastaan Euroopasta tulleet uudisasukkaat ja heidän jälkeläisensä ole muokanneet luontoa, vaan niin ovat tehneet jo alkuperäisasukkaat. Koneita heillä ei tosin ollut, mutta tulen käytön he jo osasivat. Rolston kirjoittaa myös luonnon palauttamisesta eli restoraatiosta ja luonnollisesta sukkessiosta, joka aiheutuu aina metsän palamisen jälkeisestä prosessista.

Lopuksi ihmisestä ihmeellisellä planeetalla

Rolston kirjoittaa ihmisen olevan ainoa laji maapallolla, joka kykenee miettimään planeetan tulevai-

suutta. Ihminen uhkaa kuitenkin planeettansa hyvinvointia kuluttamalla sitä liikaa. Rolston tarkastelee myös nykyistä kapitalistista talousjärjestelmää varsin kriittisesti. Ongelmia on kärjistäen kolme: ylikansoitus, liikkakulutus ja hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen. Samanaikaisesti kun väestön määrä kasvaa, kulutamme liikaa ja on hyvin vaikeaa saada ruokittua suurta väestömäärää. Väestön ruokkiminen olisi helpompaa, jos jakaisimme elintarvikkeet tasaisemmin. Kaupat, varsinkin rikkaissa maissa, pursuavat ruokaa ja hyödykkeitä, mutta köyhillä ei ole varaa niitä ostaa. Köyhimpien ja rikkaimpien maiden kansalaisten tuloero on noin sadan suhde yhteen. Köyhimmän kolmanneksen ja rikkaimman kolmanneksen välinen tuloero on hänen mukaansa hivenen kaventunut, mutta köyhimmän ja rikkaimman kymmenyksen välinen tuloero sen sijaan on vain kasvanut.

Rolstonin kirjoittama teos on varsin mielenkiintoinen johdatus ympäristöeettiseen keskusteluun ja toimii siten hyvänä inspiraation lähteenä kenen tahansa filosofisen ajattelun kehittämiseksi. Kirja tarkastelee ympäristöetiikan kenttää alkaen ihmislajista ja eläimistä. Se päättyy kaikkien elävien organismien kunnioittamisen, lajien ja biodiversiteetin sekä maaseettisen ekosysteemien tarkastelun kautta koko maapallon tasolle. Tällöin koko planeetta ja biosfääriä pidetään arvokkaana ja ne tulisi säästää myös tuleville sukupolville elinkelpoisena.

Kirjoittaja on Turun yliopiston jatko-opiskelija filosofian oppiaineessa.

TIEDEKIRJA MUUTTAA TOUKOKUUN LOPUSSA

MUUTTOALE 5.–23.5.

Kirkkokatu 14:ssa

Tule tekemään edullisia löytöjä ja nauttimaan viimeisen kerran kivijalkakaupan tunnelmasta!

Myymäälä on suljettu muuton ajan 26.5.–2.6.

UUSI MYYMÄLÄ

Uusi ja entistä ehompi myymälä avautuu 3.6. klo 10.

Osoite on **Snellmaninkatu 13.**

Kesä–elokuun aukiolot ovat
ma klo 10–16
ti–pe klo 10–15.30

Tervetuloa!

Myymäälä on suljettu 19.6. ja 14.–25.7.